

Garbowska, Jadwiga

"Wilno - Krzemieniec. Botaniczna szkoła naukowa (1781-1841)", Wanda Grębecka, Warszawa 1998 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 43/3-4, 170-171

1998

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wielkie podziękowanie należy się więc autorom tłumaczenia i opracowania *Perspektyw*, którzy umożliwiają lekturę ciekawego dzieła polskiego myśliciela.

Elżbieta Jung-Palczewska
(Toruń)

Wanda Grębecka: *Wilno – Krzemieniec. Botaniczna szkoła naukowa (1781–1841)*. Warszawa 1998 Komitet Historii Nauki PAN. Rozprawy z dziejów nauki i techniki, t. 7, 288 s., ilustr., tabl.

Monografia dr Wandy Grębeckiej, stanowiąca podsumowanie wieloletnich poszukiwań w archiwach głównie wileńskich, kijowskich i petersburskich, oparta jest w znacznej mierze na niewykorzystanych wcześniej źródłach rękopiśmiennych i drukowanych. W cytowanej literaturze Autorka uwzględnia zarówno prace historyków, jak i botaników badających dzieje swej dyscypliny.

Książkę, o przejrzystej i konsekwentnej konstrukcji, wzbogacają tabele i mapy zestawione przez Autorkę na podstawie źródeł, ilustracje oraz 18 obszernych aneksów, w znacznej mierze obejmujących materiały niepublikowane i druki mało dostępne.

Monografia obejmuje cały sześćdziesięcioletni okres rozwoju botaniki w uczelniach Wilna i Krzemieńca. Traktuje więc o etapie bardzo ważnym w historii nauk przyrodniczych, w którym z historii naturalnej wyodrębniły się jako samodzielne dyscypliny naukowe botanika, zoologia i mineralogia, powstawały podstawy nowoczesnego przyrodoznawstwa, rodziły nowe programy badawcze i kształtowały nowe metody pracy. Proces ten przebiegał w trakcie ożywionej wymiany poglądów, w ścisłych kontaktach europejskiego świata naukowego.

Dr W. Grębecka koncentruje się na trzech podstawowych problemach: warunkach kształtowania się wileńsko-krzemienieckiej szkoły botanicznej, dydaktyce przedmiotu oraz badaniach naukowych, prowadzonych przez uczonych w obu ośrodkach.

Problemy dydaktyki botaniki Autorka rozpatruje na szerokim tle poziomu nauczania przyrodoznawstwa w szkołach, realizujących już programy Komisji Edukacji Narodowej, w momencie powstania katedry historii naturalnej w Szkole Głównej W. Ks. Litewskiego.

Szczegółowo omawia i ocenia, jako bardzo ważną, działalność pierwszych profesorów-cudzoziemców, którzy wprowadzili do nauczania w Wilnie europejski styl pracy i problematykę (zagadnienia teoretyczne biologii oświeceniowej i związane z tworzeniem się systemów klasyfikacyjnych). Ich uczniowie i następcy kontynuowali ten nurt.

W celu przeprowadzenia analizy poziomu nauczania Autorka rozpatruje literaturę botaniczną, zakres cytowanej w niej literatury światowej oraz unikalne

materiały źródłowe (raporty profesorów, pytania egzaminacyjne, prace na stopnie). Materiały te pozwoliły na rozwinięcie wiedzy o programach nauczania kolejnych wykładowców Wilna i Krzemieńca o sposoby ich realizacji i umożliwiły odtworzenie rzeczywistego zakresu i poziomu studiów botanicznych. Oceniając rozwój dydaktyki dr Grębecka dowiodła, że ulegała ona ciągłemu i zgodnemu ze stanem nauki europejskiej unowocześnianiu. Odnotowała też, szczególnie ważną dla rozwoju botaniki, szybką recepcję najnowszych teorii w nauczaniu akademickim.

W dziedzinie badań naukowych Autorka wykazała, że uczeni Wilna i Krzemieńca włączyli się szybko w intensywnie rozwijany w Europie nurt badań fizjograficznych i biogeograficznych. Procesowi temu sprzyjały możliwości eksploatacji wyjątkowo cennych terenów pogranicza Europy Wschodniej i Zachodniej. Środowisko botaników z Wilna i Krzemieńca od początku swego istnienia miało bliskie, w znacznej mierze partnerskie, kontakty z centrami nauki europejskiej.

Autorka omawia plany i przebieg podróży zagranicznych, wymiany zbiorów, korespondencji i konsultacji naukowych. Wydobycie i ukazanie tych kontaktów jest dużym Jej osiągnięciem.

Opisuje oryginalne metody pracy zespołowej wykształcone w obu ośrodkach, opartej na współpracy ze studentami, młodymi farmaceutami i nauczycielami. Zwraca też uwagę na harmonię między nauczaniem i badaniami naukowymi oraz ukazuje relacje między nimi zarówno na tle potrzeb kraju, jak i włączenia się w ruch naukowy w Europie.

Dr Grębecka interesująco i szeroko ukazała podłoże rozwoju botaniki w obu ośrodkach oraz umiejętnie przedstawiła modelowy wręcz charakter kształtowania się środowiska naukowego i pierwszej polskiej szkoły botanicznej, która utworzyła się wokół realizacji programu sformułowanego już w 1781 r. przez J. E. Giliberta. Autorka wykazała też jak ogromne znaczenie dla rozwoju polskiej botaniki miała działalność w zakresie nauczania, piśmiennictwa i oryginalnych badań naukowych, przyrodników z Wilna i Krzemieńca.

Monografia dr Wandy Grębeckiej stanowi poważny wkład do poznania historii Uniwersytetu Wileńskiego i Liceum Krzemienieckiego. Jest pierwszą, cenną i dobrze udokumentowaną, syntezą dziejów botaniki w obu ośrodkach, w której Autorka wydobyla istotną problematykę ówczesnego rozwoju tej dyscypliny w Polsce i w Europie.

Jadwiga Garbowska
(Warszawa)